

TERRORTRUSSELEN

- Torsdag 24. juli kalte Politiets sikkerhetstjeneste (PST) inn til pressekonferanse for å informere om at personer med tilknytning til ekstreme islamistiske grupper i Syria muligens planla et angrep mot Norge.
- Trusselen ble beskrevet som «uspesifikk og lite konkret, men samtidig troverdig».
- Politiet økte beredskapen, og bevæpnet personell ble utstasjonert ved blant annet Stortinget, Oslo S og Statsministerens kontor.
- Tirsdag denne uken begynte politiet å redusere beredskapen, da faren var «noe redusert». Situasjonen ble likevel beskrevet som uavklart.

ter uttalte nylig at de ikke lenger har oversikt over dem av deres borgere som har reist til Syria.

– Det er mye snakk om terrorfare i forbindelse med fremmedkrigere, men vel så farlig er det at disse krigerne kan bidra til å miljøet blir større. De kan forlenge livet til radikal islamisme i dette landet og bidra til nyrekuttering, sier Hegghammer.

– Det kan generere terrortanker på sikt, uavhengig av situasjonen i Syria.

Det blir spennende å se om dette var en konkret trussel eller en overtolkning av etterretningsinformasjon.

THOMAS HEGGHAMMER, FFI

En overtolkning? Hegghammer understreker at det er lite som er sikkert om den aktuelle trusselsituasjonen for Norge, all den tid det har kommet så lite informasjon om trusselen. Faktisk vet vi ikke engang om den var rettet mot Norge. Hegghammer har sine tvil.

– Fra ordlyden kan det være en trussel rettet mot Norge, eller det kan være at Norge er nevnt som ett blant flere mulige mål, sier han.

– Men Norge er det eneste landet som har gått ut med en slik offentlig advarsel og et høynet beredskapsnivå?

– Frankrike har også satt i gang tiltak. Trusselen må ha vært konkret og alvorlig når PST informerte på den måten. PST og norsk politi har ikke noen tradisjon for opphøring, sier Hegghammer.

– Kan politiet ha interesse av å hause opp situasjonen?

– Ja og nei. De har interesse av å være synlige, at beredskap er på dagsordenen. Men de må vokte seg veldig for å gå ut unødige. Hver gang de gjør det, bruker de tillitskapital. Det blir spennende å se om dette var en konkret trussel eller en overtolkning av etterretningsinformasjon.

– Om det var en overtolkning, vil vi noen gang få vite det?

– Det kommer an på hvor mye dette politiseres. Vi vil aldri få se rådataene, men det vil bli en intern vurdering. Jeg håper i hvert fall det, og at man ikke bare sier at man gjorde det rette. Dette har kostet mye penger. Men det kan gå politikk i det, og om politiet eller enkeltmennesker føler seg anklaget, kan de bli mindre villige til å innrømme feil, sier Hegghammer.

hj@morgenbladet.no

Et glimt av USA

BEREDSKAP PSTs terroralarm er et brudd med europeisk beredskapstenkning. En naiv, amerikanisert tilnærming, mener dansk ekspert.

HANNE ØSTLI JAKOBSEN

Etter at Politiets sikkerhetstjeneste (PST) torsdag forrige uke slo alarm om et mulig nært forestående terrorangrep mot Norge, fortsatte folk i gatene i Oslo å spise is og se på levende statuer, tilsynelatende upåvirket. Men væpnet politi på Gardermoen, på Oslo S? På direkte spørsmål vedgår mange et ubehag, at de har fulgt litt bedre med rundt seg.

Å skape frykt er et av terrorrens viktigste mål. Når en trussel oppdages, er dermed myndighetenes oppgave å forhindre at folk blir redde. PSTs pressekonferanse er en helt ny vending i så måte, mener flere forskere Morgenbladet har snakket med.

– Norske myndigheter sa de gikk ut offentlig for ikke å skape frykt. Det er en ny måte å tenke på. Vanligvis har etterretningstjenester tenkt at større synlighet skaper frykt, det har vært brukt som et argument for ikke å si for mye, sier Karen Lund Petersen, forsker og direktør for Center for Advanced Security Theory ved Københavns Universitet.

– I Danmark vil vi si at det er en smule naivt å tro at frykt i samfunnet kan forhindres med mer informasjon.

J. Peter Burgess, seniorforsker på sikkerhet ved Institutt for fredsforskning i Oslo (Prio), sier det mer direkte:

– Uansett hvordan dette utvikler seg; i denne omgangen gikk terroristene av med seieren.

Borgeransvar. Praksis i Skandinavia, og Europa, har lenge vært å begrense omtalen av trusler. Wilhelm Agrell, professor i etterretningsvitenskap ved svenske Lunds universitet, forteller at myndighetene bare har sagt noe om de også kunne vise til resultater – som pågripelsen av tre menn mistenkt for å ha planlagt et terrorangrep mot Jyllands-Posten fra Norge i desember 2010.

– Å hemmeligholde trusler har vært den tradisjonelle metoden for å bevare roen, ikke bare i terrorsammenheng. 22. juli forandret dette. Man kan se at norske myndigheter nå følger en ny strategi, der de fortløpende følger opp trusler som oppstår og informerer om beredskapssituasjonen, sier Agrell.

Siden forrige torsdag har det kommet lite ny informasjon om mål, hvem som sto bak – annet enn at de har tilknytning til borgerkrigen i Syria – eller om trusselen var reell. Petersen fra København mener PSTs fremgangsmåte er en vridning mot amerikansk tenkning.

– I USA er der en grunnleggende tro på å informere bredt, at befolkningen kan håndtere og handle på informasjon i nasjonens interesse. Det er et uttrykk for at man ser på borgerne som rasjo-

nelle, og at alle har lik tilgang til informasjon, sier hun.

Baruch Fischhoff, professor i «decision sciences» ved Carnegie Mellon-universitetet i Pittsburg og rådgiver for USAs regjering i sikkerhetsspørsmål, mener vi må legge av oss forestillingen om at offentligheten er skjør. Forskningen viser at folk både kan forstå og håndtere informasjon om trusler dersom myndighetene er flinke til å presentere den, skriver han i en e-post til Morgenbladet.

– Det er en veldig amerikansk måte å tenke på. I en ideell verden er det kanskje mulig – og den mest demokratiske løsningen. Men det kan også skape frykt, og tilnærmingen kan kritiseres for å bygge på en naiv forestilling om at borgere kan og bør ta ansvar for sikkerhetspolitikken, mener Petersen.

Da myndighetene gikk ut som de gjorde, var det nemlig ikke bare for å si til terroristene at de var klar over planene, sier Petersen. Det gikk også en beskjed til det norske folk: «Når vi sier ifra, er dere nødt til å være bevisste og melde fra om dere ser noe.»

– I USA heter det «If you see something, say something». Men det har ikke vært noen debatt om hvor grensene går for hva etterretningstjenesten kan be om, hvor mye man skal ansvarliggjøre borgerne for å bevare et fritt samfunn, sier forskeren.

Allerede endret. – Sikkerhet er ikke et faktum, men en opplevelse. Sikkerheten i samfunnet kan styres gjennom å styre informasjon. Jeg er enig med Petersen, det vi har sett de siste dagene er et brudd og helt uvanlig i Norge og Europa, sier J. Peter Burgess ved Prio.

– Om vi tenker på terroristen og terrorismens vesen, så er det som har skjedd siste uke et optimalt resultat. Målet for en islamist er ikke å drepe folk, det er å spre frykt og mistillit og styrke de autoritære tendensene i et samfunn.

Burgess skiller mellom to måter å tilnærme seg terror: Man kan satse på beredskap for en potensiell hendelse, eller man kan forsøke å avverge at noe skjer. Begge deler trengs, sier forskeren, men:

– Det er en avvergingstilnærming vi har sett de siste dagene. Den bygger på en forestilling om at politiet kan stanse et angrep ved å stå bevæpnet på alle gatehjørner. Det har en tendens til å øke mistillit og på sikt svekke de liberale verdiene som egentlig er vår styrke, sier han, og påpeker at amerikanerne har brukt stadige advarsler om mulige terrorangrep til å rettferdiggjøre innskrenkninger av sivile rettigheter.

– Men om et angrep hadde blitt gjennomført og det ble klart at myndighetene

hadde informasjon om det på forhånd, ville ikke alle sagt «hvorfor sa dere ikke noe?»

– Jo, og det er viktig å forberede seg. Men det må være en balanse mellom sikkerhetstiltak som gjør folk urolige og usikre og det å være forberedt på det ukjente. Jeg sier ikke at det er noen løsning å holde hverandre i hendene og

stole på det liberale samfunnet, men den utviklingen vi ser nå, har en kostnad. Det påvirker de prinsippene vi faktisk vil verne.

– Tror du virkelig dette vil endre vår holdning til terrorbekjempelse permanent?

– Det har gjort det allerede. Ikke i stor grad, men dette er første gang siden 2. verdenskrig at politiet har patruljert med våpen uten at noe har skjedd, sier Burgess.

Intet brudd. Jihadistforsker Thomas Hegghammer ved Forsvarets forskningsinstitutt har fulgt trusselen mot Norge fra USA. Han kan ikke se noe kvalitativt annerledes i myndighetenes reaksjon.

– Dette er ikke et vannskille. Det har vært en gradvis tilspissing av trusselbildet i Norge. Det ble stort oppbud da Norge ble utpekt som terrormål av al-Qaida-toppen Ayman al-Zawahiri i 2003 også, sier han.

– Dette er ikke bare en amerikansk tankegang, slike generelle varsler har forekommet i Europa også, stemmer Magnus Ranstorp, terror ekspert ved den svenske Forsvarshøgskolan.

Storbritannia gikk ut med nasjonal advarsel og økt beredskap i London og på Heathrow flyplass, forteller Ranstorp, da de fikk nyss om et planlagt angrep i 2003. Det samme skjedde i Tyskland sommeren 2010.

– Det jeg er enig med Petersen i, er at dette er noe vi kjenner igjen fra New York. Det er en eksepsjonell by, der de av naturlige årsaker ofte har hatt en tendens til overreaksjon og alarmisme.

– Er dette et brudd med norsk tradisjon for hvordan man håndterer terrortrusler?

– Nei, for dette er en helt ny situasjon for Norge, sier Ranstorp.

– Det har vel vært trusler tidligere som de ikke har informert oss om?

– Jo, jo, det har vært trusler som man har håndtert helt annerledes. Problemet nå er at dette oppstod utenlands. Det øker usikkerheten. Advarselen bygger på opplysninger som myndighetene har bedømt til å være konkrete nok til at de har gått ut med en advarsel.

Ranstorp tror ikke åpenheten denne gangen gjør at PST automatisk vil informere om fremtidige terrortrusler. Hver situasjon må vurderes for seg.

– Målet med antiterroriltak er alltid å hindre polarisering og få samfunnet tilbake til normalt så fort som mulig. Folk i Norge er kloke. Siden 22. juli har de vist at de er i stand til å skille mellom en liten gruppe fanatikere og religionen islam, avslutter han.

hj@morgenbladet.no

Se også side 6 og 14

Tilnærmingen bygger på en naiv forestilling om at borgere kan og bør ta ansvar for sikkerhetspolitikken.

KAREN LUND PETERSEN, SIKKERHETSFORSKER